

Петро Токар,

*кандидат соціологічних наук,
науковий співробітник Інституту
євроінтеграційних досліджень,
доцент кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій,
директор НДІ міграції і демографії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
почесний професор ЄНУ ім. Л.М.Гумільова (Казахстан)*

ЗАПОБІГАННЯ ПОШИРЕННЮ МІЖЕТНІЧНОЇ КСЕНОФОБІЇ НА ОСНОВІ КРАЩИХ ПРАКТИК КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ: СОЦІОЛОГО-ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Існування і розвиток держави як багатонаціонального, демократичного, правового суспільства та забезпечення її національної безпеки і територіальної цілісності можливі лише за умови збереження міжнаціонального миру і досягнення суспільної злагоди. Процес глобалізації, утворення конфліктів, посилення міграції та зростання кількості біженців сприяє залученню до міжкультурної комунікації величезних мас людей, що належать до різних географічних і культурних ареалів, соціальних, національних і конфесійних груп. Досвід останніх десятиліть продемонстрував неспроможність багатьох етнонаціональних концепцій, що ґрунтуються на неминучості стирання етнічних відмінностей і зниженні міжнаціональної напруженості під впливом глобалізації, індустріалізації й урбанізації. Навпаки, збільшення можливостей вільного волевиявлення народів і демократизація суспільства лише загострюють етнічну самосвідомість. Інтеграційним та асиміляційним процесам, тісно пов'язаним з глобалізацією, протистоїть дезінтеграційна сила етнічної і конфесійної нетерпимості, яка в умовах глобальної пандемії ще гостріше проявилася. Тому формування позитивних реалій сучасного суспільства можливе тільки на основі досягнення толерантних стосунків, передусім у посттоталітарних країнах.

Для розуміння явища міжетнічної ксенофобії, причин і умов його проявів у статті здійснено аналіз цієї проблеми у трьох сусідніх країнах-членах ЄС, Україні та частково Російській Федерації.

Ключові слова: ксенофобія, Євросоюз, Україна, Росія, конфлікти.

The existence and development of the state as a multinational, democratic, legal society and ensuring its national security and territorial integrity are possible only if the preservation of interethnic peace and the achievement of social harmony. The process of globalization, conflict formation, increased migration and an increase in the number of refugees contributes to the involvement in intercultural communication of huge masses of people belonging to different geographical and cultural areas, social, national and religious groups. The experience of recent decades has demonstrated the failure of many ethno-national concepts based on the inevitability of erasing ethnic differences and reducing interethnic tensions under the influence of globalization, industrialization and urbanization. On the contrary, increasing the opportunities for free will of peoples and democratizing society only exacerbate ethnic identity. Integration and assimilation processes, closely related to globalization, are opposed by the disintegration force of ethnic and religious intolerance, which has become even more acute in the context of a global pandemic. Therefore, the formation of positive realities of modern society is possible only on the basis of achieving tolerant relations, especially in post-totalitarian countries.

To better understand the phenomenon of interethnic xenophobia, the causes and conditions of its manifestations, study the experience of prevention of this global “disease” on the planet, the article analyzes this problem in 15 countries and three large regions, outlines best practices to prevent the spread of interethnic xenophobia in the EU, Ukraine and Of the Russian Federation.

Keywords: *xenophobia, European Union, Ukraine, Russia, conflicts.*

Актуальність теми полягає в тому, що ксенофобія має суто соціальну природу походження, і з плином часу, формуванням нових толерантних відносин у будь-якому суспільстві, забезпеченням необхідної нормативно-правової бази протидії цим явищам навіть у найбільш розвинутих країнах світу рівень ксенофобських та інших проявів нетерпимості не знижується, а зростає. Це свідчить про те, що, попри зовнішню схожість природи такого явища, в кожній країні, навіть регіоні, цей феномен має свої особливості і чітке національне забарвлення [1]. Чимало ксенофобних рис набувається у дорослому віці, і мають вони не лише особистісний чи міжособистісний характер, а й груповий, сягаючи масового і навіть міждержавного масштабу. Тут задіяно багато чинників, тому сутність явища потребує належного конкретного дослідження.

Наукова новизна дослідження. У загальних уявленнях ксенофобією називають неприйняття іншої раси або способу життя, коли ми не готові приймати існування чогось такого, до чого не звикли.

Виокремлюють такі **види ксенофобії: Расова/Етнічна.** Сюди можна віднести расизм, етнофобії, антисемітизм, синофобію (ненависть до китайців) та ін.

Релігійна - конфлікти між представниками християнських, іудейських і ісламських релігійних напрямів.

Територіальна. Тут може мати місце як неприязнь до іноземців в цілому, так і місцеве розділення, наприклад, ворожнеча підлітків з сусідніх вулиць або угруповань з різних районів міста, сусідніх сіл, футбольних фанатів.

Соціальна - розділення суспільства за будь-якою ознакою від фінансового становища до культурних переваг і зовнішнього вигляду. Насторожена реакція на несхожих людей біологічно нормальна. У людини відмінності, пов'язані з мовою, традицією, культурою, одягом, зачіскою, релігією, можуть створювати зовнішнє враження іншого виду і включати цей механізм. На думку етнологів, расове і національне неприйняття має у своїй основі збої поведінкової програми, розрахованої на інший випадок - видові і підвидові відмінності. На думку В.Р. Дольника, ксенофобія є збоєм генетичного механізму, що пояснює її ірраціональність і неохильність до раціональних аргументів [2]. На початку ХХ століття до «великих ксенофобій» належали концепції «світової єврейської змови» і «жовтої небезпеки». При цьому обидві ці фобії могли зливатися в одну теорію світової змови. У кінці ХХ століття і на початку ХХІ століття їх витісняють концепції «ісламської загрози» і «нашестья мігрантів». Проте зустрічаються й інші варіанти використання концепцій «великих ксенофобій», наприклад, уявлення про те, що «пастка цивілізацій» на чолі з євреями переслідує мету пригнічення «ісламського світу» перед подальшим протистоянням з «жовтою цивілізацією».

Ми використовуватимемо терміни «націоналізм» і «ксенофобія» у їх вузькому значенні, маючи на увазі етнічний (а не цивільний) націоналізм і етнічну (а не соціальну) ксенофобію. Загалом можна констатувати, що нинішній шлях зміцнення монокультурних і моноетнічних держав суперечить тенденціям сучасного глобального світу, свободі пересування. Більше того, в цьому русі починають з'являтися насильницькі методи, що показав досвід впровадження карантинних умов у країнах, але про це йтиметься далі.

Мета, об'єкт та предмет дослідження.

Мета дослідження - соціолого-політологічний аналіз наявного досвіду запобігання поширенню міжетнічної ксенофобії на основі кращих практик низки країн Євросоюзу.

Об'єктом дослідження слугуватиме діюча система запобігання поширенню міжетнічної ксенофобії у досліджуваних країнах Євросоюзу, а **предметом** - зміст практик органів влади та інститутів громадянського суспільства щодо запобігання поширенню міжетнічної ксенофобії.

Польща

Бюро польського омбудсмена моніторить прояви расизму та ксенофобії, зростання таких злочинів фіксують як у Бюро, так і в правоохоронних органах. Органи правопорядку успішно зупиняють такі прояви юридичними методами.

Превентивні заходи й ефективне розслідування таких злочинів попереджають появу схожих порушень. Зростання злочинів, мотивованих ненавистю, відзначається в статистичних даних, які надає прокуратура. Видно, що злочинність через расизм і ксенофобію зростає, як мінімум, з 2004 року. А в останні кілька років у Польщі спостерігається зростання насильства стосовно етнічних груп, причому число злочинів на ґрунті ненависті з 2013 по 2016 рік подвоїлося. За оцінками уповноваженого з прав людини, число злочинів на ґрунті ненависті проти українців у 2016 і 2017 роках тільки в одному польському регіоні сягнуло 44 000. Для українців ця атмосфера страху посилюється історично напруженими відносинами між двома народами. У Польщі працює інформаційна гаряча лінія для українців, в якій надають їм підтримку. Відкрито дитячі садки, школи з українською мовою. Молодим матерям надається відпустка по догляду за дитиною і матеріальна допомога від держави. Для українців, які вступають до ВНЗ, існують пільгові умови вступу, є можливість безкоштовного навчання. Українська діаспора має свої органи самоврядування і сприяння у задоволенні культурно-освітніх потреб.

Зростає число випадків насильства, мотивованого ненавистю на ґрунті раси, релігійної чи національної належності. Збільшується кількість злочинів, скоєних через Інтернет: на першому місці серед жертв таких злочинів мусульмани, які раніше не були домінуючою групою в цих сумних статистичних даних. Це говорить про те, що зростаюча хвиля таких злочинів спровокована громадською дискусією навколо міграційної кризи в Європі.

Згідно з доповіддю Європейської Комісії, ромське населення є етнічною громадою в Європі, яка зазнає найбільшої дискримінації. Ліві польські ЗМІ повідомляють, що расові образи посилилися після початку пандемії COVID-19 і що під час економічної та соціальної ізоляції країни меншини були звинувачені у поширенні вірусу за допомогою теорій змови. «У Польщі дискримінація існує на кількох рівнях, і інститути не мають інтеграційної політики, необхідної для запобігання дискримінації та її унеможливлення в місцевих школах», вважає Маргарет Охія, дослідниця асоціації «Never again», незалежної антирасистської організації, що базується у Варшаві.

Уряд вжив ряд ініціатив для вирішення проблеми расизму, прийняв Національну програму щодо запобігання расової дискримінації, ксенофобії і пов'язаної з ними нетерпимості на 2004 - 2009 роки, заснував Групу з моніторингу расизму і ксенофобії у МВС і адміністрації. У 2013 році прем'єр-міністр Польщі Дональд Туск заснував Раду по боротьбі з расовою дискримінацією та ксенофобією, але в травні 2016 року її було закрито новим урядом PiS («Право і справедливість»), який вважається праворадикальним і популістським. Деякі політичні оглядачі звинувачують PiS у сприянні расизму, відзначаючи, що він відстоює традиційні концепції польської ідентичності, чи то католицькі цінності, чи слов'янські корені, які схвалюються і просуваються на державному телебаченні.

У 2017 році було прийнято новий закон про найм іноземців. Нові правила вступили в силу з 1 січня 2018 року. Їх метою є реалізація Директиви про сезонних робітників (2014/36/ЄС), а також запобігання шахрайства та підвищення рівня життя іноземців. У березні 2018 року уряд оголосив про нові правила, які сприятимуть залученню українців і створенню їх підприємств у Польщі. На думку спостерігачів, це відповідає політиці уряду, який поставив за мету мінімізувати саму можливість прийняття мігрантів з ісламських країн і розраховує вирішити проблеми міграційних квот і нестачі робочої сили за рахунок вихідців з України.

Терористичні акти, які відбуваються, найчастіше скоюються представниками мусульманських країн, здебільшого на ґрунті ненависті до народів тієї чи іншої релігійної і расової приналежності. Але в будь-якому разі, в Західній Європі масштаб злочинів расистського та ксенофобського характеру набагато більший, ніж у Польщі. Причиною тому не стільки сама міграційна криза, як форма і зміст дискусії, яка ведеться на цю тему.

Інше питання - як саме на це потрібно реагувати. Психологічний аналіз цієї проблеми з точки зору суспільства - це одне. Головне як працювати його інституціям з громадянами на індивідуальному та груповому рівні, аби не забувати, що публічна пропаганда расизму, фашизму, ненависті на расовому, релігійному чи національному ґрунті є злочином, причому серйозним. До того ж органи правопорядку успішно припиняють подібну поведінку юридичними методами. Превентивні заходи й ефективне розслідування таких злочинів попереджають їхню появу.

Угорщина

Основна законодавча поправка в Угорщині, яка зачіпає процес надання притулку, набрала чинності 28 березня 2017 року. У законодавство було внесено зміни щодо правил надання притулку в період «особливо надзвичайної ситуації, викликані масовою імміграцією», які вступили в силу у вересні 2015 року і були продовжені до вересня 2018 року. Поправка і надалі дозволяє поліції перевіряти документи, що посвідчують особу, для клопотань про надання притулку. Ці зміни також означають, що попереднє правило «8 кілометрів», яке дозволяє угорській поліції затримувати будь-якого прохача притулку в межах 8-кілометрової зони від сербсько-угорського кордону, поширилося на всю територію країни. Поправка від 28 березня до Закону про право на притулок декларує також, що в період дії «імміграційної надзвичайної ситуації» заяви про надання притулку можуть подаватися тільки в зазначеній транзитній 8-кілометровій зоні.

Міністерство внутрішніх справ Угорщини також видало наказ щодо поліпшення ситуації для тих, хто проживає в таборах біженців або в транзитних зонах: він передбачає, що особи, які перебувають у них, повинні отримувати харчування три рази на день, а дітей, вагітних жінок і годуючих матерів слід годувати п'ять разів на день.

У червні 2017 року уряд прийняв рішення про будівництво у м. Будапешт освітнього і культурного центру ромів, у листопаді - про створення Ради професійних можливоостей ромів, щоб допомогти розвитку інтелігенції цього народу, життя якого, поряд з імміграцією, є давньою проблемою в державі.

Проте провідна правозахисна організація Європи звинуватила уряд Угорщини у порушенні прав людини і використанні антимігрантської риторики, яка підживлює «ксенофобські настрої, страх і ненависть». У звіті комісара Ради Європи з прав людини Дунії Міятович уряду Угорщини настійно рекомендується скасувати закони про «кризові ситуації». Єврокомісар стверджує, що надзвичайні заходи не можуть бути виправдані, коли уряд отримав тільки 671 клопотання про надання притулку у 2018 році.

Уряд Віктора Орбана оголосив кризову ситуацію через масову імміграцію у 2015 році і побудував паркан з колючим дротом уздовж південного кордону країни з Сербією. У той рік сотні тисяч біженців і мігрантів пройшли через Угорщину, в основному намагаючись дістатися до Західної Європи. Нині прохачі притулку в Угорщині живуть у двох транзитних зонах уздовж кордону. Це є нормою закону, який, на думку ООН, порушує міжнародні зобов'язання Угорщини перед біженцями.

Уповноважена з прав людини також порушила проблему з приводу угорських законів, які «криміналізують» діяльність неурядових організацій, а деякі групи стикаються з цькуванням, залякуванням і наклепом. Доповідь Міятович публікується у Брюсселі у зв'язку з процедурою ЄС щодо накладення санкцій на Угорщину за порушення правопорядку. На спростування висновків Міятович МЗС Угорщини заявило, що країна виконала всі свої міжнародні зобов'язання, що стосуються захисту прав осіб, які шукають притулку, та біженців, а введення кризової ситуації було виправдано через кризову ситуацію на Балканах.

Україна

Збільшення проявів ксенофобії та нетолерантності не є специфічним для України, тому що Україна є полікультурною країною - на її території проживають представники понад 130 національностей. Національне законодавство і міжнародні правові документи, ратифіковані Україною, - це повноцінний інструмент державного механізму в практиці захисту прав національних меншин, а також протидії проявам ксенофобії та дискримінації.

Україна є державою - учасницею таких фундаментальних міжнародно-правових актів у галузі прав людини, як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, культурні та соціальні права, Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації та ін. Серед них - Декларація ООН про ліквідацію всіх форм расової

дискримінації (2001 р.), яка була прийнята на Всесвітній конференції по боротьбі проти расизму, расової дискримінації, ксенофобії і пов'язаної з нею нетерпимістю, а також рекомендації Ради Європи, рішення Ради Міністрів і Постійної ради ОБСЄ - становлять важливу цінність тому, що зазвичай виконували роль орієнтирів при побудові внутрішньої політики України у сфері боротьби з расизмом, расовою дискримінацією та ксенофобією, а також для побудови суспільства дійсно рівних прав і можливостей, задекларованого у Конституції, що закріплено законодавством України у сфері захисту прав національних меншин і ґрунтується на загальноприйнятих принципах і нормах міжнародного права.

Держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій, використання національної символіки, відзначення національних свят, сповідування своєї релігії, задоволення потреб у літературі, мистецтві, ЗМІ, створення національних культурних і навчальних закладів та будь-яку іншу діяльність, що не суперечить чинному законодавству. Пам'ятники історії і культури національних меншин на території України охороняються законом (ст. 6). При цьому будь-яке пряме або непряме обмеження прав і свобод громадян за національною ознакою забороняється і карається законом (ст. 18). Згідно із Законом України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» друковані ЗМІ в Україні не можуть бути використані для пропаганди війни, насильства та жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі (ст. 3).

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» в ст. 2 встановлює, що «іноземці та особи без громадянства мають ті ж права і свободи та виконують ті ж обов'язки, що і громадяни України, якщо інше не передбачено Конституцією, цим та іншими законами України, а також міжнародними договорами України, є рівними перед законом». У ст. 17 цього закону забороняється розпалювання релігійної ворожнечі і ненависті, а також образа почуттів громадян України та іноземців і осіб без громадянства у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями.

Українське законодавство закріплює норми, що стоять на захисті людини від проявів дискримінації та расизму. Президент України у квітні 2008 року звернувся в Генпрокуратуру і МВС щодо необхідності вироблення ефективних кроків з протидії ксенофобії та расової нетерпимості, в числі яких повинна стати також розробка заходів превентивного характеру, а також проведення виховної, роз'яснювальної та профілактичної роботи з молоддю.

Усвідомлюючи загрозу поширення в Україні проявів дискримінації на ґрунті ксенофобії, і з метою виконання зобов'язань, покладених на Україну, ще в 2007 році МВС України розробило власний (єдиний в державі на зазначену темати-

ку) План заходів щодо протидії расизму на період до 2009 року. Основні пріоритетні напрями роботи МВС у цьому напрямі пов'язані з цілеспрямованим виявленням рухів радикальних молодіжних угруповань та організацій, проведенням роз'яснювально-профілактичної роботи серед їх членів, забезпеченням правопорядку в місцях компактного проживання та перебування іноземних громадян, формуванням толерантного світогляду серед молоді, навчанням співробітників МВС з проблем протидії ксенофобії та дискримінації, вивченням позитивного досвіду правоохоронних органів зарубіжних держав з цієї проблеми тощо. Зазначений План передбачав також здійснення аналізу існуючого законодавства та внесення пропозицій щодо його вдосконалення, створення спеціалізованого підрозділу із розслідування злочинів, скоєних іноземцями, а також підрозділу по боротьбі з расизмом і ксенофобією. Відповідні заходи були розроблені в усіх регіонах України.

Проте фахівці вважають, що проблема нетерпимості щодо чужих з'явилася в Україні з 1994 року і постійно набуває тенденції посилення. За дорученням Президента України в СБУ створено спеціальний підрозділ по боротьбі з ксенофобією і національною нетерпимістю. У МВС України створено спеціальний підрозділ по боротьбі з расистськими злочинами. Із листопада 2007 року МЗС увів окрему посаду посла з особливих доручень з питань протидії расизму, ксенофобії та дискримінації. Основним завданням, яке покладене на посла, є робота, спрямована на попередження та вжиття відповідних заходів по боротьбі з антисемітизмом, недопущення розпалювання міжнаціональних та міжконфесійних конфліктів в Україні та координація заходів і дій у цьому контексті з іншими міністерствами і відомствами.

Разом з тим, розв'язана РФ гібридна війна проти України – це не просто боротьба за «руській мір». Головна її мета ширша – за допомогою окупації частини української території максимально дезінтегрувати Європу, вдарити по єдності ЄС, посилити вплив на СНД, а Україна, Сирія, Ліван та інші конфлікти і потоки їх біженців, втручання у виборчі кампанії країн, серія організованих конфліктів в європейських країнах – ланки одного ланцюга проти європейської та євроатлантичної інтеграції, підриг ліберальних та інших ціннісних засад ЄС, порушення світового політичного порядку і встановлення якогось нового під своїм впливом. Для досягнення цих цілей РФ виділяє, як свого часу СРСР, величезні кошти, і вже є результати. Вони простежуються в діяльності низки сил у країнах ЄС, полегшенні приходу до влади опозиційних антиінтеграційних націоналістичних та інших радикальних партій у Німеччині, Італії, Угорщині, Словаччині, Австрії, Голландії та інших країнах, які вносять розкол разом з популізмом в ЄС зсередини.

Є факти, коли політичне керівництво групи країн ЄС дотримується дедалі частіше не євроцінностей, за які пролилася кров на Євромайдані у Києві і сьомий рік на сході України йде війна за свободу і незалежність. На практиці ними часто

керують інтереси газових і нафтових грошей, добудова газопроводу «Північний потік-2». Такою є ціна розмитих свобод праці і капіталу і соціокультурних декларованих цінностей у країнах ЄС. У результаті недооцінки порушень норм і принципів міжнародного права, небезпеки краху євроцінностей посилюється ненависть на етнічному та релігійному ґрунті, розпалюється гібридна війна, існує загроза єдності в українському суспільстві та існуванню держави. Це нові виміри насильства і ксенофобії, що вимагають глобальної їм протидії не лише в Україні, а й країнах Євросоюзу і світу. На території СНД ми бачимо нове явище дискримінації людини (групи, суспільства), що виникло в результаті анексії Криму та окупації Сходу України Росією. Це еволюція явища в особливо великих масштабах, що переросло у великодержавний шовінізм і насильство над сусідніми країнами. Україною це явище не обмежується. Воно стосується Грузії, Чечні, Придністров'я і загрожує застосуванням масштабного насильства над іншими народами.

Таким чином, у питаннях взаємин з меншинами необхідно відмовитися від насильницької асиміляційної моделі інтеграції, нав'язування суспільству концепції національної держави, згідно з якою нація подається як щось монолітне, коли всі думають однаково з владою, говорять однією мовою і сповідують спільні цінності, які однаково повинні проявлятися в поведінці всіх. Однаковість і примусовість не є рисою демократичних суспільств. Перш за все, необхідно відокремити «цінності» від «мовної компетенції». Необхідно робити ставку на багатомовність і багатополярність думок, традицій і культур. Об'єднувати суспільство має не культура більшості, а загальні надетнічні і надрелігійні цінності, наприклад демократичні або загальноєвропейські цінності, патріотизм чи ідея об'єднаної Європи. Тільки таке суспільство може бути єдиним і згуртованим, вільним від етнічної і релігійної дискримінації. При цьому треба зважити і на результати моніторингового багаторічного соціологічного дослідження науковців США, за яким «расизм властивий більшості освічених людей, хоча вони це ретельно приховують» [3].

Разом з тим COVID-19 вніс радикальні зміни до глобальної системи співжиття, корективи щодо системи світової організації. Багато з попередніх прогресивних форм, які вели до регіональних та глобальних об'єднань, вимагають ґрунтовної кореляції. Так, транснаціональні концепції, які проголошували шлях до створення міжнародних організацій як єдиноприйнятний і прогресивний, пандемія трактує по-своєму. Адже світову хворобу змогли побороти національні держави, а не міжнародні об'єднання. До того ж саме всередині держав закони, що забезпечують права громадян та незалежність, не дали досягти мети, яку ставили перед собою ООН, ВООЗ та інші глобалісти: забезпечити тотальну форму стеження за людиною, «повну прозорість» щодо кожного окремого суб'єкта [4]. У цьому контексті ми стаємо об'єктами, є загроза, що втрачаємо свою національну ідентичність, свою суб'єктність, стаючи об'єктами якоїсь нової глобальної системи.

Виходячи з усього викладеного вище, пропонуємо рекомендації, засновані на таких принципах:

- утворення глобальної єдиної системи на глобальній основі і світового порядку не є демократичним, навпаки, загрожує свободам і правам людини;
- єдиною світовою організацією, яка рухається у цивілізованому напрямі із збереженням прав і свобод, є, на нашу думку, Європейський Союз, інститути якого побудовані на законах збереження прав і свобод людини і який під час пандемії разом із національними державами прагнув їх дотримуватися;
- цінним є досвід Євросоюзу як наднаціонального федеративного утворення з новою імплементованою системою захисту прав своїх громадян та капіталу на всій території щодо вільного їх пересування та збережену систему прав національних держав, збалансованих та інтегрованих у єдине утворення, що довів свою надійність і життєвість у глобальній кризовій ситуації;
- шлях до майбутнього мав би базуватися на збалансованому підході до подальшої розбудови світової системи, яка би максимально враховувала специфіку національних держав та утворення наднаціональних міжнародних структур, організацій і федерацій на принципах добровільної інтеграції та непримусового входження (асиміляції) національних, релігійних, регіональних та інших представництв і окремих громадян, мігрантів чи біженців у нові соціальні спільноти. Цей підхід має бути цивілізований і збалансований з урахуванням досвіду країн-членів ЄС та їх помилок. Процес цей тривалий і має чимало ризиків і загроз, але йому повинні передувати ґрунтовні наукові дослідження та рекомендації за їх результатами.

Одним із таких прикладів є дослідження, що його проводив Ужгородський національний університет у співпраці з Національним інститутом раку США, Оклендським, Мічиганським та Корнельським університетами та Пекінським геномним інститутом. Дослідження проливає світло на загальну картину різноманітності серед геномів українців, його треба продовжувати в інтеграції з суспільними науками. «До цього часу вважалося, що Східна Європа – це те саме, що й Західна, тому нема потреби для неї щось особливе придумувати. Ми хочемо ці стереотипи зруйнувати і показати, що саме українська популяція є відмінною, у тому числі і від Росії, і від Німеччини, і від Естонії, від інших європейських популяцій, і заслуговує на особливу увагу», – наголошує Тарас Олексик, керівник цього дослідження. Другий етап цього проекту, що фінансується Європейським Союзом, реалізують два виші – Ужгородський національний університет – з українського боку та університет міста Арад – з румунського.

Наші науковці намагаються привернути увагу міжнародної спільноти до того, що українська популяція є великою, вона важлива, її варто вивчати, зважаючи на її історію, її особливість, унікальність [5, 6]. Геномна різноманітність України є важливим ключем до просування сучасних геномних досліджень популяційної

історії Європи, адже Україна розташована на перехресті ранньої міграції сучасної людини і експансії індоєвропейців на захід, являє собою наслідки багатоміжової міграції, змішування, демографічних і селективних процесів [7].

Тож важливо результати такого унікального дослідження поширити, верифікувати до міждисциплінарних наукових досліджень, зокрема суспільних наук. Смісл головного висновку: ми різні, але з іншого, цивілізаційного боку, - усі ми на 99 відсотків однакові і, зберігаючи свої національно-культурні особливості, зможемо знаходити спільну мову, адже належимо до єдиної людської раси. Керуючись таким переконанням, спільно із вченими наукових установ із ЗВО країн ЄС слід проводити нові дослідження і спонукати органи влади, у т.ч. глобальної, до використання їх результатів в умовах поділу життя на до і після коронавірусу, задля формування нової післякризової свідомості у населення ЄС і світу, вміння знаходити порозуміння серед людей без насильства і ксенофобії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Регулирование этнополитической конфликтности и поддержание гражданского согласия в условиях культурного разнообразия: модели, подходы, практики: аналитический доклад / отв. ред. И.С. Семенов. М.: ИМЭМО РАН, 2017. 229 с.
2. Дольник В. Р. Непослушное дитя биосферы. СПб., 2003. С. 72-75.
3. URL: https://www.gazeta.ru/science/2013/08/12_a_5549521.shtml. (Дата звернення: 22.05.2021).
4. URL: https://theindependentpanel.org/wp-content/uploads/2021/05/Summary_COVID-19-Make-it-the-Last-Pandemic_final.pdf. (Дата звернення: 21.05.2021).
5. URL: <https://www.biorxiv.org/content/10.1101/2020.08.07.238329v3> (Дата звернення: 21.05.2021).
6. URL:<https://academic.oup.com/gigascience/article/10/1/giaa159/6079618?searchresult=1> (Дата звернення: 21.05.2021).
7. URL:<https://academic.oup.com/gigascience/article/10/1/giaa159/6079618?searchresult=1>. (Дата звернення: 21.05.2021).

REFERENCES

1. Semenenko, Y. S. (2017) *Regulyrovanye etnopolitycheskoi konflyktnosti y podderzhanye hrazhdanskoho sohlasyya v uslovyakh kulturnoho raznoobrazyya: modely, podkhody, praktyky* [Regulation of ethno-political conflict and maintaining civil harmony in the context of cultural diversity: models, approaches, practices]. *Analytychesky doklad* [Analytical report] [in Russian].
2. Dolnyk, V. R. (2003) *Neposlushnoe dytia byosfery* [Naughty child of the biosphere] [in Russian].
3. URL: https://www.gazeta.ru/science/2013/08/12_a_5549521.shtml. [in Russian].
4. URL:https://theindependentpanel.org/wp-content/uploads/2021/05/Summary_COVID-19-Make_it_the_Last_Pandemic_final.pdf. [in English].
5. URL: <https://www.biorxiv.org/content/10.1101/2020.08.07.238329v3> [in English].
6. URL:<https://academic.oup.com/gigascience/article/10/1/giaa159/6079618?searchresult=1> [in English].
7. URL:<https://academic.oup.com/gigascience/article/10/1/giaa159/6079618?searchresult=1>. [in English].